

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Turpiainen, Ella; Mård-Miettinen, Karita

Title: Lärarnas syn på undervisningsplanering i ämnet historia i språkbad

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kieliverkosto ja kirjoittajat, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Turpiainen, E., & Mård-Miettinen, K. (2021). Lärarnas syn på undervisningsplanering i ämnet historia i språkbad. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(1).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2021/lararnas-syn-pa-undervisningsplanering-i-amnet-historia-i-sprakbad>

Lärarnas syn på undervisningsplanering i ämnet historia i språkbad

Denna artikel grundar sig på en avhandling pro gradu (Turpiainen 2020) som behandlar undervisningsplanering i ämnet historia i svenskt språkbad i Finland. Språkbad i svenska är ett undervisningsprogram där eleverna undervisas en stor del av skolämnena på svenska som är deras andraspråk. I avhandlingen undersöktes vad lärare i språkbad beaktar vid planering av historieundervisningen på svenska i årskurser 4–6. Undersökningen fokuserade främst på språkrelaterade faktorer och visade att lärarna anser det vara viktigt att ta hänsyn till utmanande ämnesspecifikt språk i planeringen av historieundervisningen. Resultaten visade även att det ämnesspecifika språket påverkar planeringen av både innehållsliga och språkliga mål.

Julkaistu: 10. helmikuuta 2021 | Kirjoittanut: Ella Turpiainen ja Karita Mård-Miettinen

Tidigare studier har visat att ämnesundervisningen i skolorna koncentrerar sig främst på ämnesinnehåll i stället för på den språkliga potentialen som skolämnena har (t.ex. Axelsson 2006, Saario 2012). I undervisningsprogram som språkbad undervisas eleverna på ett andraspråk. I dessa program är det särskilt viktigt att lärarna beaktar sambandet mellan språk och ämnesinnehåll i både planeringen och själva undervisningen så att eleverna får en möjlighet att ta till sig ämnesinnehållet (Björklund, Kaskela-Nortamo, Kvist, Lindfors & Tallgård 2005: 10). Det finns ändå inga nationellt formulerade språkliga mål som skulle gälla alla språkbadsklasser utan dessa ska formuleras på skolnivå (Utbildningsstyrelsen 2014: 92).

Detta är grunden till att studien som rapporteras i Turpiainens avhandling pro gradu fokuserar på språkrelaterade faktorer som språkbadslärare beaktar i planeringen i ämnet historia (Turpiainen 2020). Avhandlingen gäller alltså planering av innehållsliga och språkliga mål för historieundervisningen samt vilka arbetssätt och läromedel språkbadslärare planerar för

undervisningen och anser erbjuda de bästa möjligheterna till språkutvecklande arbete i ämnet historia. Informanterna i undersökningen var åtta språkbudslärare som alla undervisar/har undervisat ämnet historia i årskurserna 4–6 i språkbud. Alla informanter hade utbildat sig till klasslärare eller språkbudsklasslärare. Därtill hade en informant även behörighet att undervisa historia som ämneslärare. Hälften av informanterna är mycket erfarna, det vill säga har jobbat över 20 år som språkbudslärare. Materialet samlades in med hjälp av en elektronisk enkät. Det insamlade materialet analyserades genom att göra en kvalitativ innehållsanalys (Tuomi & Sarajarvi 2009).

”Historia är ett ämne med ytterst ämnesspecifikt språk”

Alla ämnen har ett speciellt begrepps-, ord- och uttrycksförråd som behövs för att förstå ämnesinnehållet. Dessa begrepp, ord och uttryck bildar det ämnesspecifika språket som skiljer sig från andra ämnen. (Holmegaard & Wikström 2004: 544, Härmälä 2019.) Även olika textgenrer hör till ämnesspecifika språk, det vill säga eleverna ska lära sig att förstå och producera exempelvis rapporter och argumenterande texter (Magnusson 2008: 6). Alla informanter framhövde beaktandet av det ämnesspecifika språket flera gånger i sina svar. De flesta informanter ansåg att ämnet historia är språkligt utmanande för språkbudselever vilket leder till att det är nödvändigt att fokusera på det ämnesspecifika språket i ämnet. Följaktligen kan det konstateras att det ämnesspecifika språket är en central del av såväl undervisningsplaneringen som själva undervisningen i ämnet historia i språkbud enligt alla informanter i studien.

Vidare upplevde informanterna att det ämnesspecifika språket i ämnet historia är krävande för språkbudselever. Informanterna beskrev det ämnesspecifika språket i ämnet historia som svårt, särskilt viktigt och ett måste för eleverna att lära sig för att förstå innehållet. Följaktligen är det inte överraskande att undersökningens resultat tydligt visar att informanterna ansåg att det är angeläget att beakta även det ämnesspecifika språket i undervisningsplanering i ämnet historia för att stöda språkbudselevernas förståelse av innehållet.

Planering av innehållsliga och språkliga mål

Enligt Met (1994) är det nödvändigt att en språkbudslärare betraktar varje lektion i alla ämnen ur både innehålls- och språkperspektiv. Det är meningen att språkbudseleverna lär sig motsvarande ämnesinnehåll som eleverna i den reguljära enspråkiga undervisningen. I undervisningsplanering som gäller språkbud har det ändå oftast visat sig vara lättare för läraren att ta de innehållsliga målen i beaktande i jämförelse med de språkliga målen som ämnet även ska ha (Björklund m.fl. 2005: 11). Detta kan exempelvis bero på att det inte finns nationellt formulerade språkliga mål för språkbudsundervisningen utan detta ska göras på skolnivå (Utbildningsstyrelsen 2014).

I planering av både innehållsliga och språkliga mål framhövdes tre faktorer som påverkar planeringen. Dessa är läroplanen, språkbudsspråket och elevernas eget intresse. Gällande läroplanen visade undersökningens resultat ändå inte om det är de nationella läroplansgrunderna

eller skolans läroplan eller båda läroplanerna som främst används. Med språkbadsspråket som även ansågs vara en beaktansvärd faktor menade informanterna att det är angeläget att uppmärksamma såväl det ämnesspecifika språket som elevernas språkliga nivå i språkbadsspråket. Utöver läroplanen och språkbadsspråket nämnde största delen av informanterna att de tar hänsyn till elevernas eget intresse i planering av de innehållsliga målen för undervisningen, vilket kan sägas vara förståeligt. Exempelvis konstaterar Skinnari (2013: 213) i sin undersökning att eleverna deltar i undervisningen mer aktivt om de är intresserade av innehållet i ämnet.

Gällande faktorer som påverkar planering av språkliga mål för undervisningen var det intressant att märka att en del av faktorerna överlappar planeringen av de innehållsliga målen. Exempelvis framhövdes det ämnesspecifika språket som en faktor som påverkar både planering av innehållsliga och språkliga mål för undervisningen. De tre faktorer som informanterna främst ansåg påverka planeringen av språkliga mål var elevernas språkliga nivå, det ämnesspecifika språket och de fyra språkområdena, dvs. läsning, skrivning, förståelse och tal. I språklig planering är det väsentligt att utgå från vilka språkliga krav ämnet har och vilka kunskaper eleverna redan har i språket och vad de behöver lära sig (Gibbons 2009: 164). Således är det inte överraskande att de flesta informanter betonade att elevernas språkliga nivå påverkar planering av de språkliga målen för historieundervisningen. Det ämnesspecifika språket som redan tidigare konstaterades vara utmanande för språkbadseleverna ansågs också vara en beaktansvärd faktor i planering av de språkliga målen. Enligt Björklund m.fl. (2005: 11) är det viktigt att uppmärksamma alla språkområden i undervisningsplaneringen för att garantera utvecklingen såväl i förståelse som i produktion av språkbadsspråket vilket också kom fram i denna undersökning.

Mångsidiga arbetssätt och läromedel

Undersökningen gällde vidare de arbetssätt och läromedel som språkbadslärare planerar att använda i historieundervisningen. Därtill redogjordes även för vilka arbetssätt och läromedel som erbjuder de bästa möjligheterna till språkutvecklande arbete enligt informanterna. Informanterna var eniga om att mångsidiga och varierande arbetssätt och läromedel ska planeras för och användas i historieundervisningen i språkbad.

Gemensamma diskussioner, olika par- och gruppuppgifter samt dramaarbete ansågs vara de mest använda arbetssätten i historieundervisningen bland informanterna. Framförallt främjar dessa arbetssätt utveckling av elevernas muntliga språkkunskaper i språkbadsspråket. Däremot kunde informanterna inte definiera specifika arbetssätt som skulle erbjuda de bästa möjligheterna till språkutvecklande arbete utan de betonade bara allmänt både mångsidiga och varierande arbetssätt. Informanterna upplevde att gemensamma diskussioner fungerar bra i historieundervisningen, till exempel när man går igenom en ny text som oftast innehåller flera nya ord och begrepp som kan vara svåra för eleverna. Informanterna definierade inte specifikt hurdana par- och gruppuppgifter de

planerar för historieundervisningen. Man kan ändå förmoda att åtminstone dramaarbete som var ett av de tre mest använda arbetssätten skulle vara en form av grupp- eller pararbete som informanterna genomför i sin historieundervisning.

Det läromedel som största delen av informanterna planerar sin historieundervisning kring är läroboken, annan litteratur och internet som exempelvis används för att visa något videoklipp. Däremot ansåg informanterna att läroboken med vissa språkliga anpassningar och tillsammans med egenproducerat material erbjuder de bästa möjligheterna till språkutvecklande arbete i historieundervisningen. Met (1994) framhäver att det är väsentligt att språkbudslärare anpassar sitt språk för eleverna, således kunde man också förmoda att likadana anpassningar gäller läromaterial som används i historieundervisningen. En informant betonade exempelvis att det är viktigt att anpassa de använda texterna och uppgifterna så att eleverna får arbeta så mångsidigt som möjligt. Det var överraskande att endast två informanter nämnde att de planerar eget material för sin historieundervisning även om flera informanter angav att egenproducerat material erbjuder de bästa möjligheterna till språkutvecklande arbete. Utgående från det faktum att det råder brist på lämpligt språkbudsläromaterial var resultatet också oväntat (Bergroth 2015: 64).

Slutord

Resultaten i denna undersökning visar att det ämnesspecifika språket i ämnet historia upplevs som en utmaning för språkbudseleverna. Följaktligen fokuserar alla informanter på det ämnesspecifika språket i planeringen av undervisningen. Språket upplevs även som en viktig faktor gällande planering av innehållsliga och språkliga mål för historieundervisningen i språkbud. Utgående från det utmanande språket är det inte heller överraskande att elevernas språkliga nivå och deras intresse för ämnet uppmärksammas i planeringen. Gällande språkutvecklande arbetssätt och läromaterial verkade historieundervisningen till stor del bestå av diskussionerna och grupparbetet samt användning av läroboken och annan litteratur. Det vore intressant att forska vidare i samma tema genom att undersöka temat ur jämförelsesynvinkel. Man skulle kunna undersöka hur lärare som undervisar i en reguljär enspråkig skola tar språkrelaterade faktorer i beaktande i sin historieundervisning i jämförelse med språkbudslärare.

Ella Turpiainen är en nyligen utexaminerad språkbudsklasslärare. Karita Mård-Miettinen är professor i tillämpad lingvistik vid Jyväskylä universitet och har handlett Turpiainens avhandling vid Vasa universitet.

Källor

Axelsson, Monica (2006). Ämne och språk i samspel – en bakgrund. I M. Axelsson, M. Olofsson, A. Philipsson, C. Rosanser & M. Sellgren (red.). Ämne och språk. Språkliga dimensioner i ämnesundervisningen. Stockholm: Stockholm universitet. [Citerat 11.3.2020]. 4–19. Tillgänglig: https://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.84033.1333713181!/menu/standard/file/Amneochsprak.pdf

(https://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.84033.1333713181!/menu/standard/file/Amneochsprak.pdf)

Bergroth, Mari (2009). Språklig medvetenhet i språkbadundervisning – en pilotstudie. I M. Enell-Nilsson & N. Nissilä (red.). Språk och makt. VAKKI symposium XXIX. Vasa 13–14.2.2013. Vasa: VAKKI. 62–73. Tillgänglig: http://www.vakki.net/publications/2009/VAKKI2009_Bergroth.pdf
(http://www.vakki.net/publications/2009/VAKKI2009_Bergroth.pdf)

Björklund, Siv, Britt Kaskela-Nortamo, Maria Kvist, Harriet Lindfors & Mira Tallgård (2005). Kompendium 4. Att uppmuntra till språk i språkbadsgupper. Vasa: Vasa universitet.

Gibbons, Pauline (2009). Stärk språket, stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet. 2. upplaga. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Holmegaard, Margareta & Inger Lindberg (2004). Språkutvecklande ämnesundervisning. I K. Hyltenstam & I. Lindberg (red.). Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur. 539–572.

Härmälä, Marita

(2019). Arkikielestä oppiainekohtaiseen kieleen: Euroopan nykykielten keskuksen kielitietoisuuden kehittämishanke 2016–2019. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10(2). Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/arkikielesta-oppiainekohtaiseen-kieleen-euroopan-nykykielten-keskuksen-kielitietoisuuden-kehittamishanke>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/arkikielesta-oppiainekohtaiseen-kieleen-euroopan-nykykielten-keskuksen-kielitietoisuuden-kehittamishanke>)

Magnusson, Ulrika (2008). Språk i ämnet. [online]. Göteborg: Göteborg universitet. [Citerat].

Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a6565dc/1553959724066/pdf1804.pdf>

(<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a6565dc/1553959724066/pdf1804.pdf>)

Met, Mimi (1994). Teaching content through a second language. [Citerat 26.3.2020]. Begränsad tillgänglighet på Moodle-plattform: <https://moodle.uwasa.fi/mod/resource/view.php?id=206292>
(<https://moodle.uwasa.fi/mod/resource/view.php?id=206292>)

Saario, Johanna

(2012). Yhteiskuntaopin kieliympäristö ja käsitteet: toisella kielellä opiskelevan haasteet ja tuen tarpeet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37328>
(<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37328>)

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Tammi.

Turpiainen, Ella (2020). Undervisningsplanering i ämnet historia i språkbad. En enkätundersökning bland lärare i årskurserna 4–6. Vasa: Vasa universitet. [online].

Tillgänglig: <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/11518>

(<https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/11518>)

Utbildningsstyrelsen (2014). Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.

[online]. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. [Citerat 1.2.2021]. Tillgänglig:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf

(https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf)

Artikkeliin viittaaminen

Turpiainen, E. & Mård-Miettinen, K. (2021). Lärarnas syn på undervisningsplanering i ämnet historia i språkbad. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(1). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2021/lararnas-syn-pa-undervisningsplanering-i-amnet-historia-i-sprakbad>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2021/lararnas-syn-pa-undervisningsplanering-i-amnet-historia-i-sprakbad>)